

UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE ORTODOXĂ „SFÂNTUL NICODIM”

TEZĂ DE DOCTORAT

*Prezența și lucrarea Preasfintei Treimi în Biserică
și în Euharistie*

****REZUMAT****

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
IPS ACAD. PROF. UNIV. DR. IRINEU ION POPA

DOCTORAND:
PR. CIPRIAN CONSTANTIN VUȚAN

CRAIOVA
2018

Lumea reprezintă o existență evidentă pentru om și, în consecință, ea poate deveni obiectul cunoașterii umane. În decursul timpului, omul a devenit conștient de relativitatea și contingenta universului material în ciuda măreției sale impresionante și de aceea el a înțeles că materia, în toate formele pe care aceasta le îmbracă, nu este ultima realitate. Înțelegerea marginii, relativității și contingentei cosmosului material îl împiedică pe om să considere lumea drept ultima realitate, de aceea, dincolo de finitudinea materiei, acceptă existența unui infinit imaterial. Cunoașterea Existenței imateriale, infinite, absolute și supreme este posibilă doar datorită bunăvoinței Acesteia. Astfel spus, această cunoaștere este un dar, iar darul este expresie a iubirii, așadar Existența Supremă este o realitate iubitoare și, deci, personală. Prin acțiunea Sa revelatoare, începută în actul creației, continuată prin profeți și desăvârșită prin Întrupare, Dumnezeu Se descoperă ca fiind o Existență fără început și fără sfârșit.

Taina Sfintei Treimi este incognoscibilă și de negrăit. Dogma sau învățătura despre Taina Sfintei Treimi este centrală experienței Bisericii și are un caracter supralogic, deoarece ea transcende capacitățile rațiunii omenești limitate¹, fiind în egală măsură temelia dumnezeiască a vieții creștine. Prin ea se afirmă unitatea naturii dumnezeiești și Treimea Ipostasurilor divine.

Dumnezeu este Unul în Ființa Sa și întreit în Persoane. Distincția Ipostaselor sau Persoanelor Treimice se face în funcție de originea lor și nu în baza unei opoziții: Tatăl este nenăscut, Fiul este născut din veci din Tatăl, iar Duhul Sfânt purcede din veci din Tatăl². Toate Persoanele sunt egale în demnitate, identice în ființă și perihoretice prin relația lor întreolaltă. Acest mod de existență personal, în comuniune, al Sfintei Treimi este o chemare adresată omului. Într-adevăr, omul este chemat la un mod de existență personal de comuniune cu Dumnezeu, cu semenii și cu întreaga creație înțeleasă relațional sau ca o vastă țesătură a interdependențelor.

¹ Clark Carlton, *Credința. Să înțelegem catehismul ortodox*, traducere de pr. Vasile Bârză și Dragoș Dâscă, Sibiu, Editura Ecclesiast, 2010, p. 45.

² John Breck, *Darul sacru al vieții. Tratat de bioetică*, traducere de PS Irineu Pop, Cluj-Napoca, Editura Patmos, 2003, p. 39.

Creația are la originea ei voința liber – creatoare a lui Dumnezeu și este distinctă ontologic de natura divină³. Așadar, creația aparține Sfintei Treimi, iar Biserica îl mărturisește pe Tatăl drept Creator al universului, însă El este ziditor prin Fiul în Duhul Sfânt. Fiul sau Cuvântul lui Dumnezeu este prezentat la începutul acestui univers ca și cauză a creației⁴, deoarece Tatăl creează împreună cu Fiul și prin Fiul. Tatăl creează toate prin Fiul, Care este Logosul și Rațiunea Sa infinită, El imprimă creației raționalitate. Datorită raționalității ei, lumea este lumină inepuizabilă⁵, căci lumea se luminează în relația ei cu Dumnezeu, dar, în egală măsură, raționalitatea lumii create face posibilă îndumnezeirea omului și transfigurarea universului prin energiile necreate ale Logosului. De aceea, în modurile sale de existență, creația poate fi schimbată, dar în raționalitatea ei interioară, ea rămâne neschimbabilă⁶.

Eclesiologia ortodoxă se fundamentează pe învățătura despre Sfânta Treime și trebuie raportată la învățătura despre creație. Învățătura despre Biserică este de o importanță deosebită, pentru că în Biserică se realizează întâlnirea tuturor celor create cu Dumnezeu văzut drept comuniune de iubire personală. Totodată Biserica este trupul tainic al lui Hristos: Hristos cu trupul Său îndumnezeit Se extinde în umanitate⁷.

Biserica, ca trup tainic al lui Hristos, își are temeiul ultim în Sfânta Treime. Hristos este Cap al Bisericii și întărește existența eclezială prin întreaga Sa activitate mântuitoare, începând cu Întruparea și culminând cu Învierea și Înălțarea la cer⁸. Dacă prin Întrupare, Hristos Se face om, prin toate celelalte acte mântuitoare, El reazăză firea umană în demnitatea de dinainte de cădere, și o unește cu dumnezeirea în mod veșnic.

Mântuirea omului presupune asumarea, în mod liber, a acestui drum parcurs inițial de Hristos, avându-L pe El drept model, susținător și conducător, adică intrarea în această stare

³ John Meyendorff, *Teologia Bizantină. Tendințe istorice și teme doctrinare*, traducere de pr. conf. Alexandru I. Stan, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996, p. 173.

⁴ Gheorghe Șchiopu, *Învățătura despre Treime, cunoaștere și antropologie în viziunea lui Clement Alexandrinul*, Deva, Editura Emia, 2006, p. 150.

⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 141-2.

⁶ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, „Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu prin Care toate s-au făcut și se refac”, în *Orthodoxia*, anul 35 (1986), nr. 2, p. 174.

⁷ Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ediția a doua, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, p. 138

⁸ Pr. prof. Cristinel Ioja, „The Mystery of the Holy Trinity and the Experience of God in Liturgy. Dogma, Spirituality and Liturgy in Orthodoxy”, în *International Journal of Orthodox Theology*, vol. 2 (2011), nr. 1, p. 108.

de jertfă curată⁹. Asumând în mod liber această stare de jertfă, „*ne deschidem comuniunii depline cu Dumnezeu Tatăl, asemenea lui Hristos*”¹⁰, iar prin aceasta ne sfințim: „*Hristos nu poate produce această sfințire în trupul nostru, dacă nu ne însușim și noi starea de jertfă și de dăruire generoasă a lui Hristos, care a culminat în crucea Lui*”¹¹.

Scopul acestei teze este analiza relației profunde dintre triadologie și eclesiologie. Este o analiză concepută pe firul experienței ecleziale a Tainei lui Dumnezeu. Fiindcă acest lucru deosebește înțelegerea ortodoxă de celelalte viziuni asupra eclesiologiei. Nu numai accentuarea necesității experienței, dar chiar și punctul de plecare al teologiei, care poate fi caracterizată drept ortodoxă, are un corespondent în experiența eclezială a Tainei lui Dumnezeu.

Primul capitol al lucrării, *Învățătura ortodoxă despre Sfânta Treime și relația ei cu eclesiologia* aprofundează relația dintre eclesiologie și triadologie. Simbolurile de credință au subliniat că învățătura despre Biserică este dependentă de învățătura despre Sfânta Treime. Nu întâmplător, Sfinții Părinți, la al doilea Sinod ecumenic (381), au articulat concis doctrina despre Biserică, abia după ce au afirmat adevărul revelat despre Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Acest tipar de mărturisire este recurent în spațiul creștin¹², implicațiile lui pentru dezvoltarea eclesiologiei fiind evidente. Întrucât dezbateră despre natura și misiunea Bisericii a fost subordonată teologiei despre Treime, eclesiologia nu pare să fi avut coerență în lipsa unei gândiri trinitare. În Răsărit, Biserica a fost dintotdeauna parte a unui ansamblu dogmatic trinitar, fapt demonstrabil dacă sunt considerate două dintre tezele fundamentale ale Ortodoxiei și efectul lor asupra eclesiologiei. Astfel, distincția dintre iconomia și theologia, respectiv cea dintre ființă și energie au jucat un rol decisiv în configurarea învățăturii despre Biserică. Ca loc de comuniune a omului cu Dumnezeu, și viețuire a lui cu și întru Dumnezeu,

⁹ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, „Biserica în sensul de locaș și de largă comuniune în Hristos”, în *Ortodoxia*, vol. 34 (1982), nr. 3, p. 344.

¹⁰ Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2..., p. 146. Cf. și Idem, „Legătura între Euharistie și iubirea creștină”, în *Studii Teologice*, seria a II-a, vol. 27 (1965), nr. 1-2, p. 16-17.

¹¹ Idem, „Sfânta Cruce ca mijloc de sfințire și de binecuvântare și ca prilej de închinare”, în *Ortodoxia*, vol. 34 (1982), nr. 2, p. 180.

¹² Spre exemplu, același tipar este folosit în secolul IV – Mărturisirea de credință a Sfântului Epifanie de Salamina (373/374); și în secolul al XVI-lea – Mărturia făcută de patriarhul ecumenic Ieremia II al Constantinopolului ca prim răspuns la Confesiunea de Augsburg (1567). Pentru mai multe detalii vezi Jaroslav Pelikan și Valerie Hotchkiss (ed.), *Creeds and Confessions of Faith in the Christian Tradition*, volume I, New Haven și Londra, Yale University Press, 2003, p. 100-1, 395-474. Cf. și Jaroslav Pelikan, *Credo. Historical and Theological Guide to Creeds and Confessions of Faith in the Christian Tradition*, New Haven și Londra, Yale University Press, 2003, p. 538-70.

Biserica își are obârșia în Rai. Dar această viețuire și împreună-petrecere au fost tocmită în Sfatul cel veșnic al lui Dumnezeu și pentru ele a fost zidită lumea, așa încât obârșia Bisericii, mai veche decât obârșia lumii, se află în cugetarea și voia veșnică ale lui Dumnezeu. Biserica din Sfatul cel veșnic este Biserica lui Iisus Hristos, aceea pe care a dobândit-o prin scump sângele Său și alături de care va rămâne până la sfârșitul veacurilor.

Învățătura despre Biserică nu poate fi izolată de alte subiecte teologice, ci este, dintr-un anumit punct de vedere, un fel de *sumă* a principiilor ce stau la baza oricărei întreprinderi teologice.

Biserica este arătată, în relație cu această unire a creației cu Dumnezeu, ca imagine a Treimii. Precum orice persoană umană există după chipul dumnezeiesc, ca icoană a Sfintei Treimi, în același fel Biserica întrupează pe pământ misterul unității în diversitate. Comuniunea Bisericii se realizează după chipul comuniunii treimice, prin Hristos, în Care se află virtual gemenele ei, în baza unirii ipostatice a firii Sale dumnezeiești cu cea omenească. Unitatea Bisericii este comuniunea duhovnicească a unei familii ce are de Tată pe Dumnezeu (*Matei 5, 45*) și care își are în Hristos centrul de viață. Comuniunea orizontală între credincioși se dezvoltă pe structura comuniunii verticale cu întreaga Treime. Biserica fiind pătrunsă de comuniunea treimică, primește prin aceasta o notă de plenitudine ontologică. În acest sens, Biserica se adresează tuturor oamenilor, pe care îi și adună în comuniunea ei. Biserica este viața comună a oamenilor cu Sfânta Treime, participarea lor la viața lui Dumnezeu, este comuniunea persoanelor umane cu persoanele divine. Biserica este viața din sânurile comuniunii trinitare. Unitatea Bisericii este comunicare și extensiune a unității lui Dumnezeu în plan iconomic. Relațiile trinitare divine sunt model al relațiilor interumane în Biserică. În viața Bisericii e împletită viața Sfintei Treimi; numai pentru că există iubire între persoanele Sfintei Treimi, ele produc și între oameni aceeași iubire. Totodată, între oameni și Persoanele Sfintei Treimi se realizează, după har, aceeași unitate care există între persoanele divine. Fiul se unește atât de mult cu oamenii după har precum este unit după ființă cu Tatăl, având față de ei aceeași iubire.

Al doilea capitol al lucrării, *Biserica – experiența comuniunii cu Preasfânta Treime*, precizează că teologia răsăriteană apelează, pentru a explica experiența eclezială, la ideea comuniunii de iubire cu Preasfânta Treime.

Comuniunea cu Sfânta Treime și relația iubitoare dintre membrii Bisericii au caracterizat numeroase din descrierile eclesiologice ale Părinților Sfinți. Ca mediu în care se împlinește taina lui Hristos de mântuire a lumii, Biserica este și locul în care sunt prezente și lucrătoare energiile divine necreate, care sunt introduse în lume de Duhul Sfânt. Hristos, căruia Biserica îi este trup, își împlinește scopul Său sfințitor și mântuitor în Biserică prin Duhul Sfânt. Cei ce sunt în Hristos, viețuiesc în Duhul și Duhul este în ei. Trupul tainic al lui Hristos este, în același timp, locul unde lucrează toate darurile spirituale ale Duhului Sfânt. Mădularele trupului tainic al lui Hristos sunt și temple ale Duhului Sfânt sau temple din care strălucește Același Duh al lui Hristos. Teologul grec Nikos Nissiotis, vorbind despre prezența lui Dumnezeu în comunitatea concretă a Bisericii, arată că aceasta nu poate fi abordată corect decât în perspectiva unei hristologii pnevmatologice.¹³ Numai așa se poate contura noua prezență directă și personală a lui Hristos.

Hristos se întinde peste veacuri în Biserică prin Duhul Sfânt și, tot prin Duhul, Biserica trăiește pe Hristos. Duhul transmite celor încorporați împreună cu Hristos, prin Biserică, energia necreată – și prin aceasta face din Biserică un organism viu. Prin urmare, în izolare și schismă nu se poate ajunge la mântuire, ci doar la pierderea ei. Prin ruperea unității de viață a trupului tainic al lui Hristos și prin depărtarea de Duhul Care însuflețește acest trup, nimeni nu poate să se mântuiască.

Biserica Îl comunică pe Hristos oamenilor, spre a-i uni cu Dumnezeu, atât prin vestirea Evangheliei lui Hristos, cât și prin lucrarea Duhului, care îmbracă această vestire în puterea harului¹⁴.

În capitolul al treilea, *Lucrarea Sfintei Treimi în Biserică și Euharistie*, am prezentat lucrarea iconomică a lui Dumnezeu în Biserică. Dacă la primirea Duhului nu se ajunge decât prin Hristos, tot astfel nu se poate ajunge la Hristos în afara Duhului și nici la Tatăl, în afara Fiului și a Duhului. Cincizecimea pune deci puternic în lumină reciprocitatea lucrării Persoanelor divine și nedespărțita lor prezentă, ea nefiind o simplă consecință a întrupării, ci a doua mare lucrare a Tatălui în iconomia mântuirii. Dacă Fiul este chipul Tatălui, Duhul este

¹³ Nikos Nissiotis, „Hristologia pnevmatică ca premisă a eclesiologiei”, în *Glasul Bisericii*, 1969, nr. 3-4, p. 353.

¹⁴ „Vestirea Cuvântului ne deschide mintea, ne dă cunoștința lui Dumnezeu, ne aproprie de El și de Împărăția Lui; deschide ochii minții și inimii noastre pentru primirea adevărului revelat dar unirea cu Hristos, împărtășirea cu darul dumnezeiesc o primim prin Sfintele Taine. Harul Domnului nostru, care ni se dă nouă prin Sfintele Taine este rădăcină învierii noastre. El seamănă în noi trupul mării și umple de lumină adâncul inimii” – Vasile Coman, „Mântuirea lui Iisus Hristos prin Biserică”, în *Ortodoxia*, vol. 37 (1985), nr. 2, p. 361.

chipul Fiului, a cărui viață se desfășoară în Duh. Căci viața din Fiul, de care vorbește Sfântul Ioan în prologul Evangheliei sale, nu este altceva decât prezența Duhului în interiorul Cuvântului. După acest chip viața creștină însăși se desfășoară la nivelul Duhului, în baza unui teandristm al vieții umane cu cea divină, iar Biserica apare ca o actualizare a Cincizecimii. În ziua Cincizecimii, Hristos Cel înălțat de-a dreapta Tatălui, desăvârșește rolul Său mesianic prin pogorârea asupra Bisericii a Duhului Sfânt făgăduit. Pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime face ca Hristos – calea, adevărul și viața adevărată să se întrupeze de la început în Biserica abia întemeiată, unde El își găsește mediul adecvat comuniunii de viață divino-umană. Cincizecimea apare ca al doilea act al Tatălui și nu doar ca o consecință a întrupării, care revelează pe Dumnezeu Unul în ființă și întreit în ipostase. Ea este un dar comunitar al Duhului, care nu S-a împărtășit unei singure persoane, ci tuturor Apostolilor, care se aflau la un loc, trăind Duhul comuniunii împreună.¹⁵

În teologia ortodoxă Biserica se fundamentează în primul rând pe Sfânta Treime, pentru că Dumnezeu treime este temelul, fundamentul ultim a tot ceea ce există: „Originile și temeiurile Bisericii sunt ascunse din eternitate în Dumnezeu întreit. «Biserica este plină de Treime», după cuvântul lui Origen, iar scopul suprem al Sfinților este de a exprima însăși unitatea Sfintei Treimi. Triadologia are ca urmare firească ecleziologia și liturgismul sacramental. De aceea în Crezuri, după Treime urmează îndată Biserica și după Biserica, botezul în numele Sfintei Treimi, prin care se intră în Biserică. În Treime se cuprinde virtual tot ce se trăiește ca adevăr creștin în Ortodoxie”¹⁶.

Mântuirea subiectivă, a fiecărui om în parte, se realizează în strânsă legătură cu mântuirea obiectivă realizată de Mântuitorul Iisus Hristos prin actele Sale mântuitoare, prin cuprinderea și creșterea fiecăruia în Hristos, până la îndumnezeirea firii omenești prin și în El. Prin și în Hristos, toți oamenii sunt mântuiți obiectiv și virtual, pentru ca tot prin Hristos și în Hristos, fiecare om să se mântuiască subiectiv. Aceasta presupune unirea liberă a fiecăruia cu El și înaintarea în această unire prin lucrarea personală. Astfel, Hristos Se extinde în cei ce vin la El pentru ca toți să se bucure de darurile care le-au fost oferite prin omenitatea Sa îndumnezeită. Locul în care se realizează această unire cu Hristos este Biserica, ea putând fi

¹⁵ Dumitru Gheorghe Radu, „Caracterul ecleziologic al Sfințelor Taine și problema inter-comuniunii, teză de doctorat”, în *Ortodoxia*, 1978, nr. 1-2, p. 76.

¹⁶ Pr. Dumitru Stăniloae, *Mișcarea ecumenică și unitatea creștină în stadiul actual* în *Ortodoxia*, Anul XV, Nr. 3-4, iulie-decembrie, 1963, p. 551

astfel înțeleasă ca o extindere a lui Hristos în cei ce vin la El sau ca organism al celor adunați în Hristos. Biserica este trupul tainic al lui Hristos, trup al cărui Cap, permanent viu și activ, este Însuși Hristos sau, altfel spus, este organismul întemeiat de Fiul lui Dumnezeu întrupat pentru mântuirea și sfințirea oamenilor.

Prin opera răscumpărătoare a Domnului Iisus Hristos umanitatea asumată de El prin întrupare a fost mântuită. Această mântuire este comunicată de Hristos tuturor oamenilor prin Duhul Sfânt, în Biserica înțeleasă ca Trupul Său tainic, în care credincioșii sunt mădularele lui Hristos (cf. I *Corinteni* 12, 12-27) și trăiesc o viață de comuniune după modelul comuniunii trinitare. Aceasta face ca viața și relația de comuniune din sânul Sfintei Treimi să fie comunicate tuturor celor ce cred în Evanghelia lui Hristos și formează Biserica lui Dumnezeu. În felul acesta oamenii participă la viața de comuniune iubitoare a Sfintei Treimi și se unesc cu Dumnezeu prin har, adică sunt mântuiți. Într-o manieră desăvârșită, Mântuitorul Hristos fundamentează pe Cruce Biserica, drept Trup al Său, atrăgându-o și asimilându-o în starea Sa de Jertfă deplină, și dându-i în mod cert puterea și porunca să-L aducă pe El Însuși Jertfă Tatălui în veac, prin Duhul Sfânt, dar și pe ea însăși odată cu El. Astfel că, prin evenimentul Învierii, umanitatea lui Hristos este transfigurată și devine deplin transparentă pentru Duhul și iradiantă a Duhului și a energiilor Sale dumnezeiești necreate, în cei care participă la această umanitate, în Biserică, prin Sfintele Taine. Origine și fundament treimic, Biserica și Tainele ei au luat naștere prin actele mântuitoare culminând în Jertfa lui Hristos pe Cruce, iar puterea lor în umanitate își are izvorul în Învierea lui Hristos, ca mijloc de iradiere pneumatică, transcendență și transfigurare întru și prin Hristos. Prin trimiterea și rămânerea personală a Duhului Sfânt în lume și în umanitate, la Cincizecime, este întemeiată, în mod văzut în istorie, Biserica, ca și comunitate concretă a credincioșilor uniți deplin cu Dumnezeu, prin Hristos în Duhul Sfânt.

Teologia nu însumează noțiuni teoretice, ci mai cu seamă o modalitate de viață, o trăire a tuturor celor care se împărtășesc și comunică între ei și cu Dumnezeu. Sfânta Liturghie este experiența pe care poate să o aibă orice creștin pentru a-L cunoaște pe Dumnezeu și a comunica cu El. Liturghia este deschisă tuturor celor care doresc să se unească, prin participare, cu Dumnezeu. În cadrul acesteia se face recapitularea tuturor evenimentelor mântuitoare și se trăiește momentul tensionant al venirii celei de-a doua a lui Hristos. Faptul

că se face apel la dăruirea și unirea tuturor cu Dumnezeu în Liturghie, se arată caracterul pe care îl are comunitatea adunată de a fi în comuniune cu Dumnezeu.

Prin jertfa de pe sfintele altare se arată că Hristos, la Întrupare, își asumă umanul pentru a-l jertfi în Sine și pentru a-l înălța la Dumnezeu. Dumnezeu Se manifestă în viața umană datorită Întrupării Fiului Său, iar prin cultul divin se transmite peste veacuri această prezență și lucrare neconținută a Sa în lume. Hristos lucrează prin Sfânta Liturghie personal în vederea mântuirii noastre. Cel care slujește nu face să rodească viața creștină prin puterea lui, ci prin harul lui Dumnezeu. Legătura strânsă dintre viața bisericească și mărturisirea adevărului este prezentată în cultul divin.

După Sfântul Ignatie Teoforul, Jertfa lui Hristos de pe cruce este fundamentul Bisericii și al Euharistiei, căci Biserica, în calitatea ei de Trup al Domnului și, deci, ca organ viu și dinamic, celebrează sau săvârșește Taina Euharistiei, în cadrul căreia, prin puterea Duhului Sfânt, darurile de pâine și vin sunt prefăcute în însuși Trupul și Sângele lui Hristos. De asemenea, Euharistia este săvârșită de către Biserică și pentru Biserică, în sensul că întreaga comunitate eclesială și liturgică trebuie să se împărtășească cu Trupul și Sângele Domnului. Unindu-se cu Hristos în Euharistie, creștinii, care deja sunt Trupul Domnului ca Biserică, primesc Trupul euharistic al Domnului, hristificându-se și îndumnezeindu-se, și prin aceasta devin și mai mult mădulare ale lui Hristos, și deci Trup al Său. Cu alte cuvinte, Biserica face Euharistia, dar în egală măsură Euharistia face Biserica, întrucât Biserica este prin natura ei comunitate euharistică, iar Euharistia este prin natura ei eclesială, de aceea Sfântul Ignatie vedea în jertfa Trupului Mântuitorului fundamentul Bisericii și al Euharistiei.

În Euharistie, Hristos este descoperit ca viața și recapitularea întregii creații¹⁷, de aceea Sfântul Ignatie recomandă deasă săvârșire a Euharistiei, întrucât prin aceasta este manifestată slava lui Dumnezeu și este desființată lucrarea diavolului. Prin Sfânta Euharistie se realizează comuniunea deplină între Hristos și Biserică, căci prin Euharistie Hristos pătrunde în mod real în ființa psihosomatică a credincioșilor, ca să se înalțe cu ei la Tatăl¹⁸. De aceea în Euharistie creștinii se împărtășesc de modul de existență slăvită a lui Hristos¹⁹, inaugurând participarea plenară în eshaton la slava lui Hristos. Întrucât între Biserică și Euharistie există o

¹⁷ Ioannis Zizioulas, , *Creația ca Euharistie*, București, Editura Bizantină, 1999, p. 123.

¹⁸ Dumitru Popescu, *Ortodoxie și contemporanitate*, Editura Diogene, București, 1996, p. 96.

¹⁹ Drd. Valer Bel, *Biserică și Euharistie*, în **Studii Teologice**, seria a II-a, anul XXXIV, nr. 3-4, mart. – apr., București 1982, p. 238.

interdependență ireductibilă, prin natura ei Biserica este euharistică, iar Euharistia este eclesiologică²⁰, și de aceea Euharistia are loc în Biserică și pentru Biserică, înțelesă ca adunare a poporului lui Dumnezeu. Euharistia exprimă taina unității Bisericii adunate în Hristos și în numele lui Hristos.

În Taina Euharistiei Biserica este consolidată în unitatea ei divino-umană, realizându-se unirea credincioșilor în Hristos și prin Hristos între ei; fiind, deci, o dublă unire: pe verticală și pe orizontală și care se întemeiază și pe unirea ipostatică a celor două firi, în Persoana lui Hristos²¹. Toți membrii Bisericii sunt cuprinși în Jertfa Euharistică, așa cum în Jertfa de pe Golgota, Hristos a cuprins în Sine întreaga umanitate²².

Deși Euharistia face posibilă unirea creștinilor cu Hristos, totuși Euharistia nu devine centrul de greutate al evlaviei Bisericii, în locul Persoanei lui Hristos, așa cum se întâmplă în teologia romano-catolică²³, ci, prin Euharistie, Hristos se coboară în Biserică și ridică Biserica împreună cu Sine „de-a dreapta Tatălui”. Biserica se adună pentru celebrarea Euharistiei și împărtășirea credincioșilor cu Trupul și Sângele Domnului, în vederea realizării unei mai profunde uniri cu Hristos și de aceea centrul adunării Bisericii nu este Euharistia, ci Persoana divino-umană a Domnului Iisus Hristos. În contrast cu creștinismul apusean, în Biserica ortodoxă elementele euharistice nu au fost adorate niciodată în afara cadrului specific al Liturghiei euharistice²⁴.

În Euharistie Biserica este în mod deplin Biserică²⁵, deoarece prin Euharistie Hristos Însuși alcătuiește neîncetat Biserica, ca Trup extins al Său, păstrându-i unitatea²⁶.

Participarea la adunarea Euharistică este un act de credință, deoarece Însuși Mântuitorul a precizat despre Euharistie: „*acesta este sângele Meu al Legii celei noi*” (Matei 26, 28), ceea ce stabilește o profundă legătură între dogmă și Euharistie, căci Legea cuprinde ansamblul învățăturilor Domnului la care creștinii aderă prin credință.

²⁰ *Ibidem*, p. 239.

²¹ Î.P.S. Prof. univ. dr. Irineu Popa, *Experiența mistică a Părinților orientali*, vol. I, Editura Anastasia, București, 2005, p. 184.

²² Pr. drd. Alexandru Joița, *Sfânta Taină a Euharistiei – Taină a iubirii jertfelnice*, în **Studii Teologice**, seria a doua, anul XXVII, nr. 9-10, noiembrie - dec., București, 1975, p. 738.

²³ Dumitru Popescu, *Ortodoxie și contemporanitate*, p. 96.

²⁴ John Meyendorff, *Teologia bizantină*, traducere de Alexandru Stan, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996, p. 272.

²⁵ *Ibidem*, p. 277.

²⁶ Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2005, p. 336.

Cele două aspecte ale Sfintei Euharistii, de Jertfă și de Taină, nu pot fi separate. Astfel, ca Jertfă ea este o Taină, căci dăruindu-ne lui Dumnezeu ne înălțăm și ne împărtășim de harul Lui. Sfântul Chiril al Alexandriei mărturisește această stare paradoxală astfel: „Căci se spune că se sfințește ceea ce se aduce lui Dumnezeu”²⁷; „Jertfa sfințește pe cel ce se atinge de ea. Căci de cele sfinte ne apropiem nu pentru altceva, ci pentru a ne împărtăși de Sfântul Hristos prin jertfa negrăită, duhovnicească”²⁸. În același sens și Taina este o Jertfă, căci trupul Domnului care ni se oferă în stare de jertfă ne imprimă și nouă această stare prin care ne înălțăm și înaintăm spre înviere.

De altfel, toate Tainele Bisericii nu au numai caracter de Taină, ci și de jertfă²⁹. Căci în toate Hristos Se jertfește pentru noi și ne jertfește împreună cu Sine Tatălui.

În Euharistie Hristos nu ne dă numai o iradiere a stării Sale de jertfă și de înviere, ci însuși trupul Său în această stare. De aceea Euharistia este culminarea tuturor celorlalte Taine. Credincioșii se pregătesc pentru primirea deplină a lui Hristos, la început prin Taina Botezului și a Mirungerii, iar după aceea, prin Taina Pocăinței sau prin post și printr-o deosebită ferire de gânduri și de fapte necuvenite. Astfel, întăriți pentru primirea lui Hristos în Euharistie, ei pot primi și puterea jertfei Lui spre închinarea sau jertfirea vieții lor lui Dumnezeu și Bisericii.

În Sfânta Liturghie Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului, cu trupul Său deplin îndumnezeit și deci înveșnicit, coboară și se extinde în cei care-L primesc ca să-i unească cu Sine și să-i înveșnicească, să-i eternizeze. Euharistia ca Taină și ca Jertfă nesângeroasă este act real săvârșit neîncetat de Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt. Jertfa sângeroasă a lui Hristos ca act dumnezeiesc și omenesc – fiindcă Iisus s-a jertfit după omenitatea Sa, prin Trupul Său, dar subiectul este unic, este Subiectul Ipostasului dumnezeiesc, născut din veci din Tatăl – s-a petrecut într-un timp istoric real penetrat de eternitatea coborâtoare a Fiului lui Dumnezeu întrupat. Euharistia, ca jertfă nesângeroasă a lui Hristos, se săvârșește într-un timp istoric însă transfigurat și transformat într-un prezent după chipul atotprezenței lui Dumnezeu. În Euharistie, de fapt, trecutul, prezentul și viitorul sunt unite într-o prezenteitate care nu desființează corporalitatea ipostasurilor umane, ci le transfigurează prin unirea lor cu Hristos

²⁷ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr*, X în Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, Partea întâia, Traducere, introducere și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1991, p. 349

²⁸ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr*, XII în Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*, Partea întâia, p. 439

²⁹ Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, traducerea de IPS prof. Irineu Popa, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996, p. 131

prin Duhul Sfânt. Anamneza euharistică nu este o aducere aminte de ordin cronologic sau psihologic, ci o înălțare și o ridicare reală și obiectivă a elementelor euharistice și a întregii comunități euharistice la întâlnirea și unirea cu Hristos. Eternitatea lui Hristos coboară prin Duhul Sfânt, iar temporalitatea lumii se ridică să-L primească pe Hristos euharistic și să se înveșnicească prin El. Aducerea aminte de ceea ce a făcut Hristos pentru noi – prezent în anamneza euharistică nu cu caracter memorialistic, nici simbolic – se referă la prezenteitatea actelor pe care Hristos le săvârșește neconținut în modul real, însă nesângeros. Amintirea despre viitor, despre cea de-a doua venire este legată tot de venirea lui Hristos care prin aceasta, în chip real și obiectiv, aduce viitorul într-un prezent – înțeles ca arvună și merinde pentru viața veșnică – Euharistia.

Așadar, viața Sfintei Treimi, îndreptată spre lume prin întruparea Fiului lui Dumnezeu a coborât în interiorul existenței create a lumii, o viață nouă, o realitate de sorginte dumnezeiască, Împărăția lui Dumnezeu. Această realitate interioară a vieții noastre spirituale o găsim și o trăim în Cel ce a adus-o în lume, în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. *"Dacă cineva este în Hristos, acela este făptură nouă"*(II Corinteni 5,17). *"Iată pe toate le fac noi..., iată cortul lui Dumnezeu cu oamenii"*(Apocalipsă 21, 5-6). Acest cort, în care trăiește Dumnezeu cu oamenii, este Biserica. Prin acest mod nou de existență și unitate structurat după modelul vieții de comuniune al Sfintei Treimi, Biserica devine o teofanie treimică vizibilă; trăiește pe pământ după un mod de existență ceresc și anticipează unitatea eshatologică a creației înnoite de Dumnezeu devenit *"Totul în toate"*(I Corinteni 15,28).